

УДК 93.194

БІЛИЙ ДМИТРО,*доктор історичних наук, доцент, професор кафедри українознавства
Донецького юридичного інституту*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЧОРНОМОРСЬКОГО КОЗАЦТВА В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

У статті простежена еволюція правового статусу Чорноморського козацького війська в загальній адміністративно-правовій системі Російської імперії. У цьому контексті автор розглядає основні етапи правового становлення чорноморського козацтва залежно від історичних обставин, намагання еліти Чорноморського війська максимально зберегти автономний статус Чорномор'я та демократичні традиції українського козацтва, систему його самоврядування та відносно незалежне становище Чорномор'я/Кубані.

Ключові слова: Кубань; Чорноморське козацьке військо; Північний Кавказ; Російська імперія; правовий статус.

Постановка проблеми. Тривалий час аналіз правового статусу Чорноморського козацького війська залишався поза увагою дослідників. Але без дослідження цієї проблематики ми не зможемо побачити всіх особливостей становлення української спільноти Кубані, соціальний статус якої до 60-х років XIX ст. був зосереджений у межах Чорноморського козацького війська. Розвиток чорноморського козацтва був позначений напруженою боротьбою за свій автономний статус та збереженням найкращих традицій козацького самоврядування. Дослідження цієї боротьби та еволюції законодавчих актів, які декларували та визначали правовий статус чорноморського козацтва (фактично - української спільноти Кубані), відкриває для нас дуже важливі сторінки історії українського народу XIX ст. та ті форми легальної боротьби, які він застосовував у боротьбі за свої права.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У працях, присвячених історії козацтва, увага дослідників зосереджувалася навколо воєнних та соціально-економічних аспектів. Одними з небагатьох винятків стали праці сучасних російських істориків О. С. Дугінця [1] та О. М. Малюкало [2], у яких висвітлюються питання нормативно-правового регулювання козацьких формувань у Російській імперії. Але вони носять оглядовий характер, і їхні автори дають лише загальну характеристику правового статусу козацтва, не зосереджуючись на правовій еволюції конкретного козацького війська (у нашому випадку - Чорноморського) та специфіці зміни його правового становища в певних історичних обставинах.

Метою статті є визначення основних етапів формування правового статусу Чорноморського/Кубанського козацького війська в загальній правовій системі Російської імперії, аналіз особливостей цієї еволюції відповідно до конкретних історичних обставин, а також основних положень та актів, які визначали цей статус, та форми обстоювання максимально можливої автономії Чорноморського війська з боку козацької еліти.

Виклад основного матеріалу. 1 січня 1794 р. трое вищих старшин Чорноморського козацького війська - кошовий отаман, армійський бригадир Захарій Чепіга, військовий суддя, армійський полковник Антін Головатий та військовий писар, армійсь-

кий підполковник Тимофій Котляревський підписали документ, який мав регламентувати устрій Чорноморського козацького війська на Кубані, його структуру, принципи управління та основи економічного розвитку. Документ мав назву "Порядок загальної користі" ("Порядок общей пользы") та, імовірно, був складений військовим суддею А. Головатим. На відміну від Війська Запорозького, що регламентувалося неписаним звичаєвим козацьким правом, це було вже задокументоване положення, у якому основи життя чорноморського козацтва детально узгоджувались згідно з правовими нормами Російської імперії [3].

У цьому "Порядку..." яскраво віддзеркалюється та трансформація, яку пережила колишня Запорозька спільнота, перетворившись на максимально інтегроване в систему Російської імперії Військо Чорноморське. По-перше, сталася подія, неможлива в часи Війська Запорозького - "Порядок..." уклали та прийняли у вузькому колі вищої козацької старшини, а не на Військовій Раді. Це пояснювала преамбула "Порядку...", у якій обґрунтовано виняткове право старшини на його укладення, апелюючи не до військового товариства, а до цариці і князя Потьомкіна, які визначили головним джерелом легітимності, і старшин, а також їх права створити головний акт, "сообразуясь изданного от Ея Императорского Величества учреждения о управлении губерний", який визначав основні принципи військового устрою [4].

По-друге, у "Порядку..." немає навіть згадки про Військову Раду, яка завжди вважалася головним джерелом влади й легітимності як військової старшини, так і устрою козацької спільноти та вирішення головних питань Війська Запорозького. Вислів про те, що саме цей "старшинський триумфірат" **віднині й назавжди** визначив основу військового устрою, затверджував прецедент, який ліквідував принцип Військової Ради як основи козацької демократії та самоврядування.

"Порядок..." передбачав певну систему військового устрою. Військовою резиденцією, центральним пунктом військового управління мало стати місто Катеринодар ("військовий град"), яке планувалося побудувати в Карасунському Куті - вигоні р. Кубань. Для пристанку бездомної сіроми в місті будувалось

сорок куренів, у яких вони могли жити. У куренях щорічно, 29 червня, на день Петра і Павла, обиралися курінні отамани. Курінні отамани мали "безотлучно" знаходитися в куренях і підтримувати порядок, карати за дрібні злочини, а за великі - передавати винних військовому уряду.

Для зручності всі землі Війська Чорноморського розділено, за аналогом колишніх Запорозьких паланок, на п'ять округів (округ): Катеринодарський (землі навколо Катеринодара), Фанагорійський (Тамань), Бейсузький (у районах р. Бейсуг до Ачуєва), Єйський (уздовж р. Єя), Григоріївський (поблизу кордонів Кавказького намісництва). У кожній окрузі створювалося своє правління, до якого входили полковник, писар, осавул і хорунжий. Кожне окружне правління мало свій герб і печатку. Катеринодарське - козак, який стріляє з рушниці, опертої на ратище, Фанагорійське - човен, Бейсузьке - риба, Єйське - козак із рушницею на варті, Григоріївське - козак на коні. Склад окружного правління обирався щорічно - 29 червня. У "Порядку..." не згадувалося, хто має обирати окружні правління, але присягали його члени кошовому отаману й військовому уряду. До компетенції окружного керівництва входило ведення тільки цивільних справ [5].

Елементи козацького самоуправління зберігалися на рівні курінних громад, які самі могли обирати курінних отаманів та вирішувати справи, які стосувалися внутрішнього життя. Утім, обов'язки курінних отаманів зводились, головним чином, до виконання дрібних адміністративних та поліцейських функцій. Щодо земельного питання, то, зважаючи на величезні земельні ресурси, якими відтепер володіло Чорноморське козацьке військо на Кубані, розповсюджувалася практика вільної заїмки: уся земля належала війську й розподілялася між курінними поселеннями. У той же час "Порядок ...", хоча й завуальовано, залишав можливості для отримання старшинами землі фактично в приватну власність. І, нарешті, уся відповідальність за організацію військової служби козацтва та охорони кордонної лінії покладалася на військового осавула.

"Порядок загальної користі" став документом, який прозоро демонстрував еволюцію чорноморської старшини в бік закріплення за собою монопольного права на владу та всіх важелів управління козацькою спільнотою. Розраховуючи на повну підтримку імперської адміністрації, вищі прошарки чорноморської еліти намагалися перетворитись на невідконтрольну козацькій громаді чиновну ланку, яка могла б користуватись усіма можливостями свого привілейованого становища в умовах кубанського регіону.

Але ці намагання зіткнулися з двома векторами протидії: з одного боку, посилювалося протистояння чорноморської козацької старшини й простого чорноморського козацтва; з іншого - зіткнення старшини й козацької сіроми досягло найвищого піку напруження під час масових заворушень у Чорноморії в 1797-99 рр. ("Перського бунту"); а пізніше, хоча й не в таких виразних формах, але набагато триваліше - у протистоянні козацької чиновної старшини та курінних/станичних громад. Інший тиск, який відчувала на собі чорноморська еліта, хоча й з інших причин, ішов з боку імперської адміністрації. До логіки імперських практик колонізаційної політики не входило закріплення автономної козацької спільноти та її еліти, за якою до того ж традиційно тягнулося визначення "ненадійної та непевної". Становище старшини, як і всього Чорноморського війська, почало змінюватись з ескалацією

бойових дій на Кавказі. Якщо наприкінці XVIII ст. відносно з горцями були відносно мирними й передбачити те, що наступні шістьдесят років усі сили чорноморського козацтва будуть поглинуті виснажливою Кавказькою війною, навряд чи було можливим, то наступний період посилення війни на Чорноморській лінії вносить свої корективи й у загальне становище Чорноморії, і в еволюцію козацької старшини, і в політику імперського уряду щодо чорноморців.

Наступні після "Порядку загальної користі" зміни в правовому статусі та системі військового устрою здійснило в 1801 р. Указом до цього головним вищим імперським документом, який регламентував право та становище Чорноморського війська, була грамота Катерини II про переселення чорноморців на "Тамань з околицями", то відтепер устрій та система управління чорноморців корегувалися наказом імператора Павла I від 18 лютого 1801 р. [6]. Згідно із цим наказом Військовий уряд скасовувався і замість нього створювалася Військова канцелярія. Новоутворена Військова канцелярія складалася із шести експедицій - кримінальної, цивільної, казенної, межевої, поліцейної та зі справ "сыскных начальств". Усі важливі справи з військових питань передавалися до військової колегії, а цивільні - до Сенату. Разом зі скасуванням Військового уряду змінювався й склад вищих посад Війська. Військова канцелярія складалась із голови - військового отамана, двох представників від Війська, "та, окрім того, осіб, яких ми вирішимо призначити".

До складу довірених осіб імперського уряду входили "особый член", функцією якого був, швидше за все, нагляд і контроль за чорноморським козацтвом та Військовою канцелярією зокрема, та прокурор. Окрім такого посиленого контролю з боку імперського уряду в складі самої Військової канцелярії, Чорноморське військо залишалося підпорядкованим губернатору Таврійської губернії та губернському управлінню. Така система управління породжувала велику кількість бюрократичних інстанцій, максимально заплутувала вирішення будь-яких справ та ще спричиняла умови для інтриг, боротьби різних угруповань у середовищі самої Військової канцелярії та протистояння між військовою старшиною й призначеними представниками імперського уряду. Невизначеність повноважень останніх одразу після їх призначення призвела до гострого зіткнення між військовим отаманом Ф.Бурсаком та представником імперського уряду генералом Кіраєвим, який намагався монополізувати контроль над Військовою канцелярією. Узагалі, ці суперечки між різними угрупованнями, які супроводжувалися взаємними звинуваченнями, наклепами та іншими формами латентної боротьби, позначили весь період існування владних структур Чорноморського козацького війська.

Окремим наказом Павла I від 13 листопада 1801 р. у Чорноморському козацькому війську остаточно ліквідовано курінну систему організації військових підрозділів. Відтепер у військовому організаційному відношенні козаків розподілено на 20 полків [7]. Уведення полкової системи ліквідувало курені як військові одиниці й зменшило можливості населення курінних поселень до самоорганізації. Старі козаки-чорноморці ще довгий час розділяли періоди в історії Чорноморії - "до полків".

Наказ від 25 лютого 1802 р. формально збільшував автономію Чорноморського війська за рахунок відновлення військового уряду замість військової канцелярії. У військових справах Чорноморія підпо-

рядковувалась інспектору кримської інспекції, а в цивільному відношенні - таврійському губернському начальству. У військовому уряді скасовувалась посада "особого члена" - фактично наглядача від імперського уряду, але прокурор залишався. Зберігався й розподіл на 20 полків [8]. Наступним етапом реформ системи управління в Чорноморії стало "Положення про управління Чорноморським військом" від 26 квітня 1827 р. Почало воно розроблятися за ініціативи генерала О.Єрмолова, але набрало чинності після його відставки з посади головнокомандувача Особливого Кавказького корпусу. Згідно з новим "Положенням", управління військом та краєм зосереджувалося у веденні Військової канцелярії. Головою канцелярії знову виступав військовий отаман (до його обов'язків входило й військове управління краєм, отаман підпорядковувався через командувача Особливого Кавказького корпусу). Канцелярія поділена на дві експедиції - військову та економічну [9].

"Положення..." 1827 р. стало наслідком переведення Чорноморського війська в безпосереднє підпорядкування командувачу Окремого Кавказького корпусу та спробу максимальної інтеграції Чорноморії в систему імперської влади на Кавказі. Утім, принципово систему управління це положення не змінило. Насамперед воно вплинуло на самоврядування курінної громади. Якщо до 1827 р. у куренях адміністративне управління розподілялось між сільським наглядачем, сільським отаманом і курінним отаманом, що, зрозуміло, породжувало велику плутанину та зловживання, то відтепер із цих трьох посад залишалася тільки посада курінного отамана. Курінний отаман обирався з трьох кандидатур, яких висувала курінна козацька громада та курінні чиновники. Вибори відбувалися щорічно 1 січня й затверджувалися військовою канцелярією. Окрім курінного отамана, щорічно обиралися два помічники отамана - курінні судді, які могли виступати й замісниками отамана під час його відсутності. До обов'язків курінного отамана входило вирішення адміністративних, господарських, поліцейських та фінансових справ курінних громад.

Останнім правовим ретельно розробленим документом щодо організації та устрою Чорноморського козацького війська стало "Положення про Чорноморське козацьке військо" від 1 липня 1842 р. Воно складалося із чотирьох частин. Перша визначала склад Чорноморського козацького війська, його права та обов'язки, друга - загальний характер взаємовідносин військового та цивільного управління, третя присвячувалася системі військового управління, четверта - цивільного. Особливий наголос у "Положенні 1842 р." ставився на приналежності землі Війську: "Військо володіє землями, які йому належать за грамотами, в різні часи пожалуваними" [10].

До складу війська, згідно з "Положенням", входили не лише козаки, але й дворові люди, які належали військовим чиновникам, та іногородці. У військовому відношенні Військо складалося з одного дивізіону лейб-гвардії, 12 кінних полків, 10 піших батальйонів та однієї кінно-артилерійської бригади, окрім того, до нього входила окрема сотня майстрових козаків. Чорноморські козаки охороняли кордони війська й виставляли свої військові частини на службу за межами Чорноморії. На кордонній лінії виставлялась третина дійсного козацького складу по черзі, через два роки на третій. У "випадках надзвичайних" дві третини полків були на службі й тільки

одна третина могла лишатись удома. У воєнних та цивільних справах Чорноморське козацьке військо підпорядковувалося військовому міністру з департаменту військових поселень, а на місці, на Кавказі, знаходилося у веденні командира Окремого Кавказького корпусу як головнокомандувача і його посередника - командувача військ на Кавказькій лінії і в Чорноморії як місцевого корпусного начальника. Безпосереднім начальником війська виступав наказний отаман, права якого дорівнювалися правам командира дивізії, а в цивільному житті - губернатора. Наказний отаман призначався та звільнявся Сенатом за наказом імператора. Помічником отамана визначено начальника штабу, якого теж призначав та звільняв Сенат. До головних обов'язків начальника штабу входив контроль за діловодством. Штаб мав назву військового чергування, і до його складу входили начальник штабу, черговий штаб-офіцер, старший ад'ютант й обер-офіцер. До обов'язків військового чергування входило виконання "всех предметов военного управления в войске". Окрім військового чергування, до військового управління належали також комісія військового суду, окружні начальства та станичні начальства.

Територію Чорноморського козацького війська - Чорноморію - розділено на три округи - Таманську (21 станиця), Катеринодарську (20 станиць) та Єйську (10 станиць). У кожній запроваджено окружне чергування, до якого входив начальник округи (окружний штаб-офіцер), окружний ад'ютант, його помічник та аудитор. Окружний штаб-офіцер, ад'ютант та помічник призначалися наказним отаманом, а аудитор - безпосередньо імперським урядом. Усього в Чорноморії тоді нараховувалося 60 станиць, але станичних управлінь було 59 - Тамань та станиця Ахтанізівська мали спільне станичне управління [11].

До військового цивільного управління віднесено військове правління, військову лікарську управу, військову поштову контору, військового прокурора, торговельний суд (для козаків торговельного стану) та поліцію м. Катеринодара. Військове правління складалось із голови - наказного отамана, старшого члена та чотирьох асесорів. Участь у його діяльності брав також начальник штабу. Старший член та асесори військового правління призначалися наказним отаманом. Як бачимо, військове цивільне правління виступало як виконавча влада й займалося військовим господарством, земельними справами, цивільним судочинством, контролем і ревізією військових звітів. Фактично головний центр виконавчої влади знаходився на рівні окружних управлінь - в окружному суді, поліцейному ("сыском") управлінні, окружному мировому суді. У кожному окружному суді працювали суддя та два засідателі (по одному від чиновників та козаків). Суддя призначався наказним отаманом, а засідателі обирались чиновниками та козаками. Засідателі від козаків брали участь тільки в тих справах, які стосувалися козаків та станичних громад [12].

Якщо на рівні військового управління самоврядування зводилось до мінімуму, то в станицях воно загалом зберігалось та було де-юре закріплене "Положенням...". До станичного правління належав станичний отаман і два судді, які відповідали за військові та цивільні справи. Отаман та судді обирались станичною громадою й фактично здійснювали виконавчу владу на території станичного юрта. Окрім станичного отамана та станичних суддів, велику роль відігравала станична громада та станич-

ний суд. Станична громада взагалі виступала як вища інстанція, що займалася всіма станичними справами. Громада обирала станичного отамана, станичних суддів та засідателя до окружного суду. На зібраннях громади обговорювалися всі важливі господарські та громадські справи, затверджувалися або скасовувалися рішення станичного суду. Станичний суд розглядав дрібні кримінальні та господарські справи, мав право тілесного покарання "не причинявшого ни увечья, ни повреждения". Окрім станичного суду, "Положення..." зберігало існування, згідно з українським звичаєвим правом, суду посередників або третейського суду.

Такий характер мало управління згідно з положенням 1842 р. Законом цим, без сумніву, були впроваджені різні галузі управління. Суттєво важливим було чітке розмежування між військовою та цивільними частинами за умов повного ізолювання цивільної влади від справ винятково військових. Зменшилась область залежності для воєнно-служилого козака, посилилась відповідальність військового керівництва, покращився контроль за його діями та військовими порядками, зменшилась кількість зловживань. Менше це відбилося на судових справах та цивільному управлінні. Але все це було досягнуто лише завдяки тій обставині, що Положення 1842 р. напружували місцеві діячі [13].

Висновки

Необхідно зазначити, що еволюція правової системи, яка регламентувала життя Чорноморії, відбувалась в умовах значного впливу місцевої козацької старшини. Спроба зберегти максимальний рівень автономії Чорноморського козацького війська та Чорноморії особливо виявилася у вищезгаданому Положенні 1842 р. Водночас багато елементів звичаєвого права знайшли своє відображення в цьому яскравому прикладі козацького законодавства. Окрім того, воно залишало широкий простір для дії українських козацьких звичаєвих традицій, які виступали імперативом для чорноморських курінних/станичних громад.

Узагалі правовий статус Чорноморії як окремої

козацької адміністративно-територіальної одиниці та Чорноморського козацького війська у порівнянні зі статусом інших козацьких військ Російської імперії відрізнявся ширшою автономією та самоуправлінням. Єдиним винятком були положення та статус Війська Донського, яке теж користувалося досить широкою автономією, але його територіальне розташування, наближене до головних центрів імперської адміністрації, довгий процес інтеграції в загальну імперську структуру значно обмежували його права та вплив центральної адміністрації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дугенец А. С. Нормативно-правовое регулирование вопросов, связанных с казачеством в России / А. С. Дугенец // Юрист. - 1998. - № 1. - С. 35-40.
2. Малукало А. Н. Казачье законодательство: история становления и развития, сфера применения [Электронный ресурс] / А. Н. Малукало. - Режим доступа : http://www.cossackdom.com/articles/m/malukalo_kzakon.pdf.
3. Порядок общей пользы // Кубанский сборник : сборник научных статей по истории края. - Краснодар : ООО "Книга", 2006. - Т. 1 (22). - 2006. - С. 329-334.
4. Там само. - С. 329.
5. Там само. - С. 331.
6. Кухаренко Я. Исторические записки о войске черноморском (со времени поселения оно на всемирнолюбивейше пожалованной земле по 1831 год) / Я. Кухаренко, А. Туренко // Кубанский сборник : сборник научных статей по истории края. - Краснодар : ООО "Книга", 2006. - Т. 1 (22). - 2006. - С. 350-353.
7. Там само. - С. 355.
8. Щербина Ф. А. Кубанское казачество и его атаманы / Ф. А. Щербина. - М. : Вече, 2007. - С. 52.
9. Полное собрание законов Российской Империи. - СПб., 1830. - Т. 2 (1827). - Ст. 878.
10. Положение о Черноморском казачьем войске (1842 г.) // Третье продолжение свода военных положений (с 1 января 1841 по 1 января 1843 года). - СПб. : Типография II Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1843. - С. 208-291.
11. Там само. - С. 265-270.
12. Там само. - С. 275-280.
13. Щербина Ф. А. История Кубанского Казачьего Войска. История войны казаков с закубанскими горцами / Ф. А. Щербина. - Екатеринбург : Типография Тов-ва Печатного и Издательского Дела под фирмой "Печатник", 1913. - Т. 2. - С. 105.

Билый Дмитрий,

*доктор исторических наук, доцент, профессор кафедры украиноведения
Донецкого юридического института*

ПРАВОВОЙ СТАТУС ЧЕРНОМОРСКОГО КАЗАЧЕСТВА В АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ СИСТЕМЕ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ

В статье прослежена эволюция правового статуса Черноморского казачьего войска в общей административно-правовой системе Российской империи. Автор рассматривает основные этапы правового становления черноморского казачества в зависимости от исторических обстоятельств, попытки элиты Черноморского войска максимально сохранить автономный статус Черномории и демократические традиции украинского казачества, систему его самоуправления и относительно независимое положение Черномории / Кубани.

Ключевые слова: Кубань; Черноморское казачье войско; Северный Кавказ; Российская империя; правовой статус.

Bilyi Dmytro

*Doctor of Historical Sciences, senior lecturer, Professor of the Ukrainian Studies Department,
Donetsk Legal Institute*

LEGAL STATUS OF THE BLACK SEA COSSACKS IN IS ADMINISTRATIVE-LEGAL SYSTEM OF THE RUSSIAN EMPIRE

In article the author investigates evolution of legal status of the Black Sea Cossack Host in the general administrative and legal system of the Russian empire. The author considers the basic stages of this evolution in a

concrete historical context, shows, how depending on concrete historical circumstances legal status of the Black Sea Cossack Host changed. Proceeding from the received results, the author comes to a conclusion that to Cossack elite which has been closely connected with the simple Cossacks, long time was possible to keep as much as possible wide autonomy of the Black Sea Cossack Host, to save up high enough level of democratic traditions of the Ukrainian Cossacks - the self-management, an influential role of Cossack communities, rather considerable economic independence. Thanks to persistence and diplomatic abilities of heads of the Black Sea Cossacks, it was possible to them to achieve from imperial structures of acceptance of such acts which allowed Cossacks of Kuban to keep a wide autonomy that favourably distinguished these Cossacks from other Cossack formations of the Russian empire.

Keywords: Kuban; the Black Sea Cossack Host; the North Caucasus; the Russian empire; legal status.

REFERENCES

1. Dugenets A. S. (1998), *Jurist*, № 1, pp. 35-40 (rus).
2. Malukalo A. N. Cossack legislation: the history of the formation and development, the scope of application, available at: http://www.cossackdom.com/articles/m/malukalo_kzakon.pdf (rus).
3. Kubanskiy sbornik [Kuban Collection], collection of scientific articles on the history of the region (2006), Kniga, Krasnodar, Volume 1 (22), pp. 329-334 (rus).
4. Ibid, p. 329.
5. Ibid, p. 331.
6. Kukhareenko Ya., Turenko A. (2006), *Kubanskiy sbornik [Kuban Collection]*, collection of scientific articles on the history of the region, Kniga, Krasnodar, Volume 1 (22), pp. 350-353 (rus).
7. Ibid, p. 355.
8. Shcherbina F. A. (2007), The Kuban Cossacks and his atamans, Veche, Moscow, p. 52 (rus).
9. Polnoye sobraniye zakonov Rossiyskoy Imperii [Complete Collection of Laws of the Russian Empire] (1830), St. Petersburg, Volume 2 (1827), St. 878 (rus).
10. The position of the Black Sea Cossack Army, 1842 (1843), *The third set of continuation of martial law (1 January 1841 to 1 January 1843)*, St. Petersburg, pp. 208-291 (rus).
11. Ibid, pp. 265-270.
12. Ibid, pp. 275-280.
13. Shcherbina F. A. (1913), The history of the Kuban Cossack Army, Yekaterinodar, Volume 2, pp. 105 (rus).

© Білий Дмитро

Надійшла до редакції 03.09.2013

УДК 94(477.8): 929 Голубович "1873/1938"

КАМІНСКА ОКСАНА,

здобувач кафедри новітньої історії України

Львівського національного університету імені Івана Франка

УЧАСТЬ СИДОРА ГОЛУБОВИЧА В СТУДЕНТСЬКОМУ РУСІ КІНЦЯ ХІХ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена аналізу студентського періоду діяльності Сидора Голубовича в контексті процесів, що відбувалися в середовищі західноукраїнської студентської молоді кінця ХІХ століття. З'ясовано його роль у політичному житті та діяльності студентських товариств "Академічне братство" та "Академічна громада".

Ключові слова: С. Голубович; "Академічне братство"; "Академічна громада"; Русько-українська радикальна партія; Українська національно-демократична партія.

Постановка наукової проблеми. С. Т. Голубович (1873-1938) належить до когорти відомих діячів національно-політичного руху Галичини кінця ХІХ - першої чверті ХХ ст., учасників боротьби за українську державність. У Галичині він був відомий як один із лідерів Української національно-демократичної партії (УНДП), депутат австрійського парламенту та Галицького сейму, член дирекції Крайового Союзу Кредитового у Львові (КСК), організатор суспільно-політичного життя на регіональному рівні, адвокат та публіцист. Вершиною його політичної діяльності

стало керівництво урядом Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР). Як і значна кількість відомих галицьких діячів, свою громадсько-політичну працю С. Голубович розпочинав у студентських товариствах, завданням яких було виховання високо-професійних фахівців, які поповнювали б ряди свідомого громадянства, а також участь у політичному житті краю. Навчаючись протягом 1893-1897 рр. на правничому факультеті Львівського університету, він належав до найбільш здібних та активних організаторів студентського руху.

№ 5 (125) вересень-жовтень 2013 р.